

Tanja Brešan
Split

NOVI DOSEZI ONOMASTIKE

Živko Bjelanović: *Onomastičke teme*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2007.

Prošle je godine hrvatska onomastika postala bogatija za još jedno djelo. Riječ je o knjizi dugogodišnjeg profesora na Visokoj učiteljskoj školi u Splitu (danas Filozofski fakultet), Živka Bjelanovića, koji je na jednom mjestu sakupio trideset radova iz svojeg bogatog onomastičkog opusa, te na primjerima govora rodnog, sjevernodalmatinskog kraja obradio neka onomastička pitanja, ali i ukazao na neka nova promišljanja o leksikologiji i leksikografiji.

Autor je dviju monografija *Imena stanovnika mjesta Bukovice*, Split 1978., te *Antroponimija Bukovice*, Split 1988., kao i *Rječnika antroponima Bukovice*, Beograd 1989.

Kažimo odmah kako je pred nama vrijedan rad, koji uz znanstvene analize te teorijske postavke o onomastici donosi i bogat korpus toponima i antroponima pa je tim postupkom uistinu Bjelanović zadužio daljnje istraživače uvelike im olakšavajući posao.

U uvodnom je dijelu naglašena motivacija stvaranja ovakvog djela. Naime, tijekom rada sa studentima uočio je kako nedostaje priručnik koji bi im, baš kao i jezikoslovcima omogućio cjelovit uvid u onomastičke teme. Stoga se u ovoj knjizi može uočiti nekoliko ključnih nastojanja. Prvo je donekle spomenuto, ono nastalo iz praktičkih potreba. Svakodnevno se suočavajući sa studentskim upitima, a vjerojatno i sam ponekad tražeći cjelovito onomastičko djelo, Bjelanović je odlučio godine znanstvenih istraživanja pretočiti u jednu ovakvu cjelinu. Druga je odrednica ona sugerirana prostorom. Naime, odrastajući u Dalmatinskoj zagori imao je prilike registrirati golemo antroponimijsko bogatstvo i raznolikosti koje skriva sjevernodalmatinski bazen te kasniji jezikoslovni rad omediti upravo njime.

Bjelanović je u obradi pojedinih leksikološko-leksikografskih pitanja pokazao izuzetnu znanstvenu akribiju i minucioznost te upućenost u recentnu onomastičku literaturu.

Prema tematskom kriteriju, knjiga je podijeljena na tri dijela. Članci su unutar svakog dijela poredani kronološki, a namijenjeni su jezikoslovcima, studentima kroatistike i onomastičarima. Na kraju, knjiga donosi korpus onomastičkih leksema te njihove izvore.

Prvi dio, onaj u kojemu autor obrađuje toponimiju i etnonimiju, vezuje se uz najraniju fazu autorovih znanstvenih istraživanja. Toponimi i etnonimi obrađeni u ovoj cjelini mahom

su iz zadržanja. U prvom članku *Toponimi etnonimskog porijekla i tvorba etnika od njih* autor daje preciznu tvorbeni i morfološku analizu na sinkronijskoj razini. U članku *Toponimija benkovačkog kraja kao ogledalo njegove prošlosti* autor opisuje kolebanja oko broja, odnosno jednine i množine, širi svoje postavke i naglašava kako su „nestabilnosti u formi posljedica zamršenih migracijskih kretanja“, te ističe kako se upravo u toj činjenici „kriju i mnoge istine nejezičnog karaktera“.

U svrhu što potpunijeg sagledavanja i valoriziranja Bjelanovićeve znanstvenog rada treba apostrofirati kodifikatorske napore. Iz njih proizašla meritornost zrcali se upravo u znanstvenom dokazivanju i opravdavanju uporabe određenih oblika koji su po njegovom mišljenju nepravedno zanemareni i istisnuti u novijim tvorbama (*Fonološka i morfološka uvjetovanost tvorbe etnika sufiksom - anac*).

Drugi dio knjige tematizira antroponimiju kroz dvadeset članaka detaljno analizirajući mnoštvo imena, obiteljskih nadimaka, prezimena pojedinih regija ekscerpiranih iz dokumenata, zapisane arhivske građe ili pak onu antroponimiju koja je još bila sačuvana u kolektivnoj memoriji autorova zavičajnog prostora - Bukovice i njena okružja. Promatrajući antroponime sa stanovišta tvorbenih osobina i značenjske strukture te nejezične stvarnosti, formira uzorne interpretacijske obrasce. Iako većinom analizira antroponime iz sinkronijske perspektive, važno je spomenuti i članke poput *Antroponimi Tromeđe motivirani prirodnom sredinom (u 17. i 18. stoljeću)* ili *Prezimana srednjodalmatinskog prostora u ispravama 17. stoljeća* u kojima se tematizira stanje antroponimije u prošlosti kao i određene grafijske problemi, isprepletenost antroponomastičkih vrsta, te uzročno-posljedične veze njihova nastajanja.

U današnjoj onomastičkoj literaturi malo se pozornosti poklanjalo prozodiji kao fenomenu koji uvelike utječe na tvorbeni mogućnosti. U članku *Tvorbeni i prozodemski sustav prezimena tipa Dragović*, autor, pri tumačenju određenih prezimena, naglašava značaj prozodijske vrijednosti kao bitan interpretacijski kriterij (primjer prezimena Beković).

Ovaj je dio knjige zanimljiv ne samo jezikoslovcima. Dajući tvorbeni i značenjski pregled antroponomastičkih vrsta, autor ih ujedno i prostorno i vremenski određuje te neki od članaka mogu poslužiti kao karte pojavnosti određenih imena, prezimena i nadimaka u autorovom rodnom kraju i njegovu okružju.

Treći je dio vezan za onomastičku leksikologiju i leksikografiju, a sastoji se od šest članaka u kojima se analizira jezična i nejezična stvarnost te uzorci u tvorbi onomastičkih termina. Posebno treba naglasiti važnost članka *O jednom načinu organiziranja leksikografske jedinice u antroponimijskom rječniku*. Autor ovdje zagovora jedan tip rječnika koji bi uz natuknicu dao sve potrebne informacije. U zaključku se iščitava kako današnji rječnici ne daju kompletnu sliku o natuknicama te naglašava važnost uporabe govorenih oblika.

Iako je većina članaka intonirana vrlo praktično, potkrijepljena primjerima i s jasnim ciljem opisivanja antroponima, Bjelanović se ističe teorijskim promišljanjima, napose onima u članku *Tvorbeni prsten kao opis antroponomastičkih tvorenica*. Shvaćajući kako formule kojima su dosad opisivane sufiksne tvorenice (pogotovo one s većim brojem sufiksacija) imaju ozbiljnih manjkavosti, autor stvara nove modele zalažući se za odlučno za jasnoću leksikografske deskripcije.

Ovaj nam prikaz, nažalost, ne ostavlja dovoljno prostora za dublju analizu svakog od članaka iako tematikom i autorovom posvećenosti problematici upravo to i zaslužuju. Već ovakvim letimičnim nabranjem dijelova cjeline ove zanimljive onomastičke knjige možemo uvidjeti kako ona otkriva neke nove mogućnosti u onomastičkim istraživanjima, kako ona donosi dubinsku analizu korpusa s fonološkog, morfološkog, tvorbenog i prozodijskog stanovišta.

Baš zbog svega navedenog, mišljenja smo da bi djelo Živka Bjelanovića obogatilo popise literature raznih jezikoslovnih kolegija, posebno leksikoloških, leksikografskih i onomastičkih, jer omogućava da se na jednom mjestu upoznaju kako elementarni pojmovi i analitički postupci suvremene onomastike, tako i sintetička razmišljanja o problematici suvremene onomastike što je dosada bilo rasuto u člancima objavljivanim u raznim lingvističkim časopisima.